

Finansira
Evropska unija

PRELIMINARNI IZVJEŠTAJ O DUGOROČNOM POSMATRANJU OPŠTIH IZBORA 2022. GODINE (za period 25.07.-25.09.2022.)

Projekat dijelom sufinansiraju:

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

Organization for Security and
Co-operation in Europe
Mission to Bosnia and Herzegovina

septembar/rujan 2022.

SADRŽAJ

1. Sažetak izvještaja _____
2. Metodologija dugoročnog posmatranja izbora _____
3. O Opštim izborima 2022. _____
4. Dugoročno posmatranje izbora _____
  - 4.1. Izborne nepravilnosti i prevare
  - 4.2. Rad izborne administracije
  - 4.3. Mediji, civilno društvo i građani
5. Prijave izbornih nepravilnosti nadležnim organima _____
6. O Projektu „STEP“ i Koaliciji „Pod lupom“ _____

1. SAŽETAK IZVJEŠTAJA

O Opštim izborima 2022.

- Opšti izbori 2022. zakazani su za nedjelju, 2. oktobar 2022. godine
- Na opštim izborima biraju se:
  - o 3 člana/ice Predsjedništva BiH,
  - o 42 zastupnika/ice u Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH,
  - o 98 zastupnika/ica u Predstavnički dom Parlamenta FBiH,
  - o 83 poslanika/ice u Narodnu Skupštinu RS,
  - o 1 predsjednik i 2 potpredsjednika RS
  - o 289 zastupnika/ica u skupštine deset kantona u FBiH
- Mogućnost glasanja na Opštim izborima 2022. imat će 3.368.666 registrovanih birača/ica
- Za učešće na izborima CIK BiH je ovjerila 145 različitih političkih subjekata (političkih stranaka, koalicija i/ili nezavisnih kandidata), od toga 90 političkih stranaka, 17 nezavisnih kandidata i 38 koalicija
- Na glasačkim listićima biće 127 političkih subjekata, jer se dio političkih subjekata pojavljuje na izborima samo u okviru koalicije ili nemaju ovjerene kandidatske liste
- Za 518 direktnih mandata natječe se 7.258 ovjerenih kandidata i kandidatkinja

Izborne nepravilnosti

- Dugoročni posmatrači/ce Koalicije „Pod lupom“ zabilježili su ukupno 1.202 različite izborne nepravilnosti u periodu od 25.07.-25.09.2022. godine
- Najveći broj izbornih nepravilnosti odnosi se na 484 slučaja preuranjene izborne kampanje u 67 opština/gradova u BiH, od čega se 157 nepravilnosti odnosi na dokazane slučajeve plaćenog oglašavanja na društvenim mrežama u vrijeme kada to Izbornim zakonom BiH nije dozvoljeno, dok se 384 slučaja odnose na zloupotrebe javnih resursa i/ili funkcija u svrhu izborne kampanje u 67 opština/gradova
- Nastavlja se praksa trgovine mjestima u biračkim odborima, a prema informacijama dobijenim sa terena sumnja na pomeutu nepravilnost zabilježena je u 55 slučajeva u 36 različitih opština/gradova
- Zabilježeni su brojni navodi o kupovini glasova, raspon cijene glasa kreće se od 50 – 200 KM
- Nastavlja se praksa nedozvoljenih pritisaka na birače/ice nuđenjem zaposlenja, prijetnjama gubitkom posla, zastrašivanjem i/ili distribucijom poklon paketa u zamjenu za glas
- Izražena je zloupotreba društvenih mreža za korištenje neprimjerenog govora i/ili govora mržnje u svrhu defamacije kandidata/kinja ili političkih oponenta, često kroz tzv. botove
- Za razliku od ranije posmatranih izbornih procesa, nije bilo prijavljenih slučajeva zloupotrebe ličnih podataka za glasanje putem pošte, što je rezultat uvođenja dodatnih mehanizama osiguranja pri registraciji za glasanje van BiH od strane CIK BiH, kao ni prijava u vezi ažurnosti Centralnog biračkog spiska (npr. umrla lica na biračkom spisku)

- Slučajevi plaćene zakonom zabranjene kampanje i navoda o sumnji na trgovinu mjestima u biračkim odborima dostavljeni su CIK-u BiH na postupanje
- Po osnovu prijava Koalicije „Pod lupom“ CIK BiH izrekla je sankcije političkim subjektima za plaćeno oglašavanje na društvenim mrežama u vrijeme prije zvaničnog početka izborne kampanje
- Po osnovu prijava Koalicija „Pod lupom“ izrečene su prve sankcije za političke subjekte i pojedince za nezakonitu trgovinu mjestima u biračkim odborima
- 26 od ukupno 50 preporuka Koalicije „Pod lupom“ djelimično je ili u potpunosti implementirano u izborna pravila, od čega čak 14 u posljednjih 6 mjeseci kroz izmjene i dopune Izbornog zakona BiH i podzakonskih akata CIK BiH

Izborna administracija

- CIK BiH u periodu od raspisivanja izbora održala je više od 30 sjednica
- Sjednice CIK BiH otvorene su za javnost, prenose se uživo putem službenog kanala na video servisu, transparentnost i komuniciranje sa javnošću unaprijedeno je češćim obavještavanjem javnosti i prisustvom na društvenim mrežama
- CIK BiH usvojila niz izmjena provedbenih akata u pripremi za održavanje opštih izbora, sa ciljem zaštite integriteta izbornog procesa i vraćanja povjerenja javnosti u izborni proces. Većina ovih izmjena predstavljaju i realizaciju preporuka Koalicije „Pod lupom“ za unapređenje izbornog procesa. CIK BiH je nastavila sa praksom razmatranja uočenih nepravilnosti i sankcionisanja istih, s tim što se uglavnom radi o postupanjima po prijavama trećih strana
- Dugoročni posmatrači/ce Koalicije „Pod lupom“ zabilježili su ukupno 99 propusta u radu lokalnih izbornih komisija u periodu od 25.07.-25.09.2022. godine
- Lokalne izborne komisije uglavnom poštuju rokove predviđene izbornim kalendarom, dok najveći izazov predstavlja popunjavanje biračkih odbora obzirom da politički subjekti nisu dostavili dovoljan broj kandidata/kinja za članove/ice i zamjenike/ice u biračkim odborima
- Lokalnim izbornim komisijama uložen je 21 prigovor na izborni proces u 9 opština/gradova koji se uglavnom odnose na žrijebanje za pozicije u biračkim odborima te rješenja o imenovanju biračkih odbora
- Saradnja dugoročnih posmatrača Koalicije „Pod lupom“ i lokalnih izbornih komisija je na sada već tradicionalno korektnom nivou, uz rijetke izuzetke gdje je saradnja otežana

2. METODOLOGIJA DUGOROČNOG POSMATRANJA IZBORA

Dugoročno posmatranje izbora koje provodi Koalicija za slobodne i poštene izbore „Pod lupom“ podrazumijeva posmatranje cjelokupnog izbornog procesa u svim njegovim fazama - od dana raspisivanja izbora pa sve do objavljivanja konačnih i potvrđenih rezultata. U svrhu posmatranja izbornog procesa Opštih izbora 2022. godine provodi se dugoročno posmatranje u periodu od 25.07.-19.10.2022. godine. Ovaj način posmatranje izbora služi za kontinuirano praćenje cjelokupnog izbornog procesa kako bi se mogla dati sveukupna slika koja obuhvata što je moguće širi spektar aktivnosti vezanih za izbore, a ne samo izborni dan kao takav.

Koalicija „Pod lupom“ dugoročno posmatranje Opštih izbora 2022. godine vrši u saradnji sa 85 organizacija civilnog društva, neformalnih grupa i aktivista/kinja iz cijele BiH i 100 dugoročnih posmatrača/ica koji pokrivaju sve osnovne izborne jedinice u BiH, njih 143 (opštine, gradovi i Brčko distrikt). Dugoročni posmatračice na terenu posmatraju rad i sjednice svih opštinskih/gradskih izbornih komisija u BiH, aktivnosti predviđene izbornim kalendarom i poštivanje rokova, izborne nepravilnosti, te medijsko izvještavanje. O svojim aktivnostima dugoročni posmatračice izvještavaju na sedmičnom nivou, te su do sada poslali ukupno 1.287 redovnih izvještaja o ključnim nalazima posmatranja. Dugoročni posmatračice Koalicije „Pod lupom“ do sada su održali 1.710 sastanaka sa različitim akterima izbornog procesa (izbornom administracijom, političkim subjektima, institucijama, policijskim upravama, organizacijama civilnog društva, medijima i drugima) u cilju što objektivnije ocjene izbornog procesa u BiH. Izvještaji dugoročnih posmatrača čine okosnicu ovog preliminarnog izvještaja.

Pored posmatranja rada izbornih komisija osnovnih izbornih jedinica (opštinskih/gradskih i izborne komisije Brčko distrikta BiH), Koalicija „Pod lupom“ prati i rad CIK BiH što je redovna praksa od formiranja Koalicije 2014. godine.

3. O OPŠTIM IZBORIMA 2022.

Opšti izbori 2022. raspisani su 4. maja 2022. godine i održaće se u nedjelju, 2. oktobra. Izbori 2. oktobra 2022. raspisani su za sljedeće organe, odnosno nivoe vlasti:

- Predsjedništvo Bosne i Hercegovine;
- Predstavnički dom Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine;
- Predstavnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine;
- Narodnu Skupštinu Republike Srpske;
- Predsjednika i potpredsjednike Republike Srpske; i
- Skupštine kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Zakonom utvrđeni izborni sistem u BiH spada u red kombinacije izbornih sistema, odnosno zavisno od organa koji se bira razlikujemo: sistem proste većine i sistem proporcionalne zastupljenosti uz primjenu otvorenih lista.

Sistem proste većine primjenjuje se prilikom izbora:

- Članova Predsjedništva BiH (tri člana iz reda konstitutivnih naroda);
- Izbor predsjednika i potpredsjednika Republike Srpske (jedan predsjednik i dva potpredsjednika iz konstitutivnih naroda) .

Sistem proporcionalne zastupljenosti primjenjuje se prilikom izbora u sljedeće organe:

- Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH (42 člana);
- Predstavnički dom Parlamenta Federacije BiH (98 članova);
- Narodna skupština Republike Srpske (83 člana);
- Skupštine kantona u Federaciji BiH (289 članova).

Za učešće na izborima, Centralna izborna komisija BiH (CIK BiH) ovjerila je 145 različitih političkih subjekata (političkih stranaka, koalicija i/ili nezavisnih kandidata), od toga 90 političkih stranaka, 17 nezavisnih kandidata i 38 koalicija. Na glasačkim listićima naći će se 127 političkih subjekata, jer se dio političkih subjekata pojavljuje na izborima samo u okviru koalicije ili nemaju ovjerene kandidatske liste. Za 518 mandata, koliko se se direktno bira na Opštim izborima, natječe se 7.258 ovjerenih kandidata i kandidatkinja.

Na nivou opštih izbora u BiH ne postoje zagantovana mjesta za pripadnike nacionalnih manjina.

Pravo glasa na izborima 2. oktobra imaće 3.368.666 građana i građanki BiH, koji su upisani u Centralni birački spisak, zaključno sa 18.08.2022. godine. Za glasanje izvan BiH registrovano je ukupno 69.966 birača/ica, dok je za glasanje putem mobilnog tima unutar BiH registrovano ukupno 14.222 birača/ice.

02.10.2022.
izborni dan

3.368.666

birača
69.966 putem pošte

145

registrovana politička subjekta

7.258

kandidata/kinja na izborima

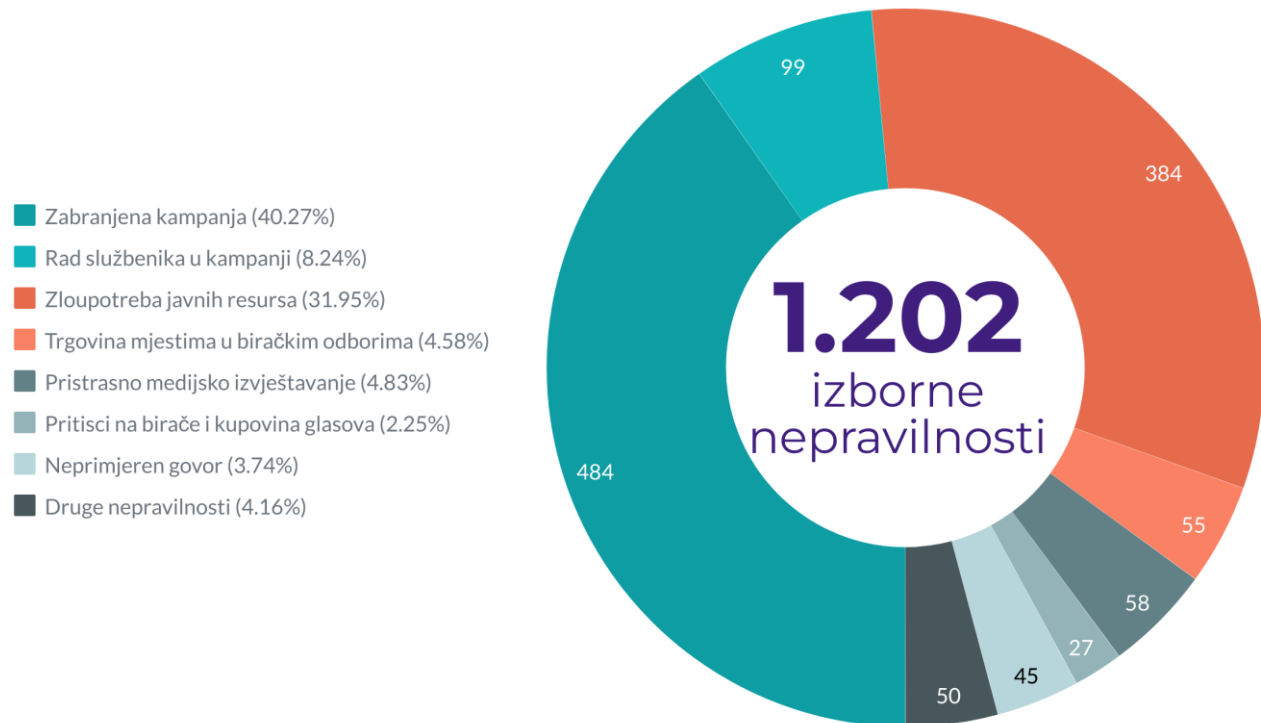
518

direktnih mandata

Infografika 1 – Sažetak o Opštim izborima 2022.

4. DUGOROČNO POSMATRANJE IZBORA

Koalicija „Pod lupom“ u predizbornom periodu posmatra rad i sjednice lokalnih izbornih komisija¹, aktivnosti predviđene izbornim kalendarom i poštovanje rokova, izborne nepravilnosti, te prati medijsko izvještavanje. Posmatrači/ce Koalicije „Pod lupom“ zabilježili su ukupno 1.202 različite izborne nepravilnosti u periodu od 25.07. – 25.09.2022. godine.

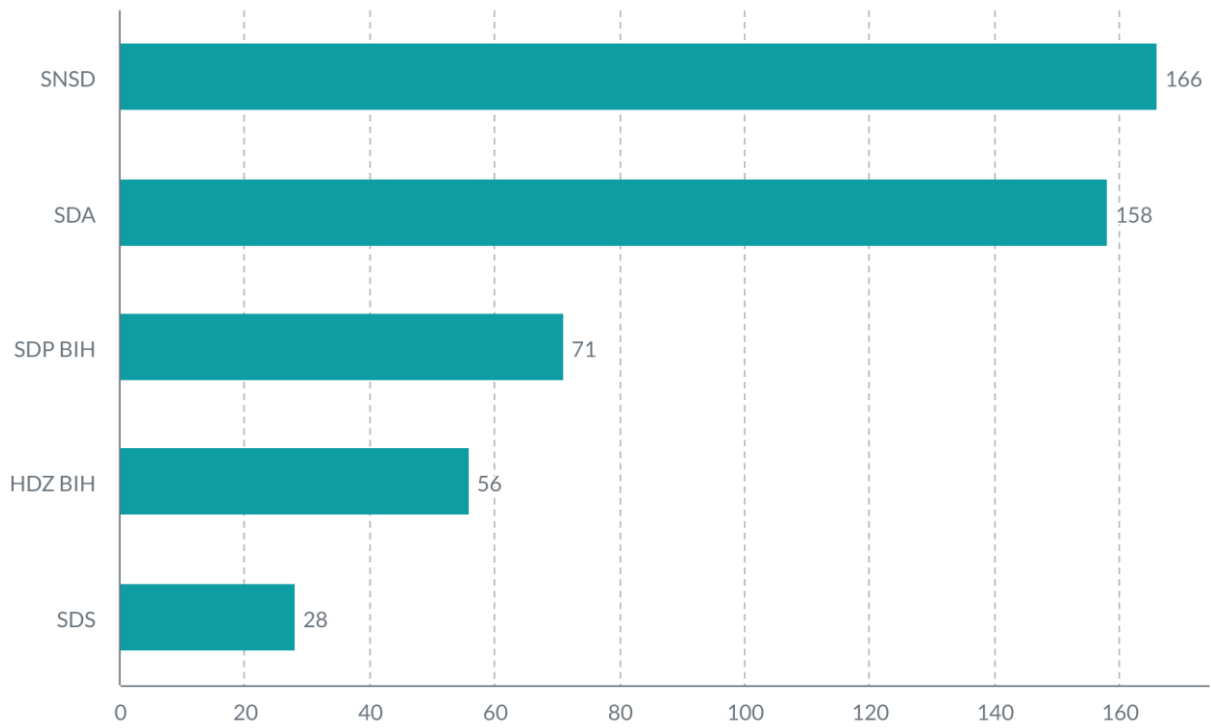
Grafikon 1 – Ukupan broj izbornih nepravilnosti po vrsti

Kada govorimo o uočenim nepravilnostima na terenu (ne računajući plaćenu kampanju kada to Izbornim zakonom BiH nije dozvoljeno), razvrstano prema političkim subjektima, najveći broj zabilježenih nepravilnosti odnosi se na SNSD (166), SDA (158), SDP BiH (71), HDZ BiH (56) i SDS (28).

¹ Lokalne izborne komisije je zajednički naziv za opštinske, gradske i izbornu komisiju Brčko distrikta BiH

Izborne nepravilnosti (po političkim subjektima, top 5)

Grafikon 2 – Broj nepravilnosti prema političkim subjektima (top 5)

4.1. Izborne nepravilnosti i prevare

4.1.1. Preuranjena izborna kampanja

Izborni zakon BiH definiše izbornu kampanju kao period od 30 dana uoči izbornog dana u kojem politički subjekti predstavljaju biračima i javnosti svoje programe i kandidate za predstojeće izbore. Izborna kampanja za Opšte izbore 2022. godine počela je 2. septembra 2022. što znači da je do ovog datuma zabranjeno bilo kakvo plaćeno javno oglašavanje, kao i sve predizborne aktivnosti političkih subjekata, osim održavanja internih skupova organa i statutarnih tijela političkih subjekata, i to od dana raspisivanja do dana službenog početka izborne kampanje.

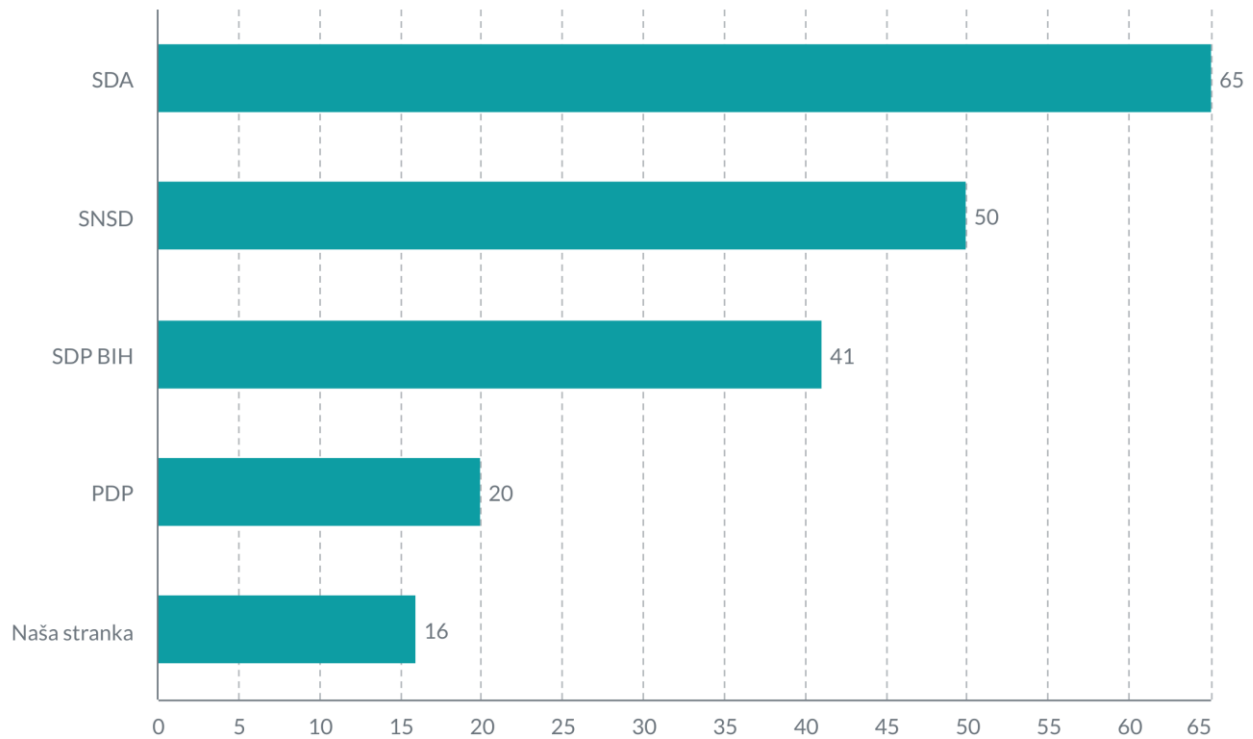
Kao i u ranijim izbornim ciklusima, zabilježeno je da značajan broj političkih subjekata provodi aktivnosti izborne kampanje prije njenog zvaničnog početka, posebno u segmentu plaćenog oglašavanja na društvenim mrežama. Koalicija je zabilježila 157 pojedinačnih slučajeva nezakonitog plaćenog oglašavanja od strane 33 politička subjekta i/ili njihova kandidata.

Pored plaćenog oglašavanja na društvenim mrežama, zabilježeno je da su pojedini politički subjekti započeli sa aktivnostima koje su *de facto* aktivnosti izborne kampanje na terenu, a koje nisu internog stranačkog karaktera, te da se u tom smislu u velikoj mjeri koristi tzv. siva zona Izbornog zakona BiH koja izričito zabranjuje samo plaćeno oglašavanje prije zvaničnog početka izborne kampanje. Trenutna zakonska rješenja ne poznaju sankcije niti zabranjuju sve ove ostale aktivnosti izborne kampanje, čime se na određeni način obesmišljava određivanje kampanje u trajanju od 30 dana, kad ona u praksi traje daleko duže. O takvim aktivnostima politički subjekti u pravilu javnost i birače obavještavaju koristeći redovno medijsko izvještavanje, te neplaćene objave na ličnim ili profilima političkog subjekta na različitim društvenim mrežama. Posmatrači Koalicije „Pod lupom zabilježili su 484 takva slučaja u 67² opština i gradova širom BiH (uključujući prethodno navedenih 157 slučajeva nezakonitog plaćenog oglašavanja). Analiza pristiglih prijava preuranjene, zakonom zabranjene kampanje pokazuje da se najveći broj prijava odnosi na političke subjekte SDA (65), SNSD (50), SDP BiH (41), PDP (20) i Naša stranka (16).

---

² BANJA LUKA, BIHAĆ, BRATUNAC, BRČKO DISTRIKT BiH, BREZA, BUGOJNO, BUŽIM, ČAJNIČE, ČELIĆ, ČELINAC, CENTAR SARAJEVO, DERVENTA, DOBOJ, DOBOJ ISTOK, DOMALJEVAC – ŠAMAC, DONJI VAKUF, DONJI ŽABAR, FOJNICA, GRAČANICA, GRADIŠKA, HADŽIĆI, ILIDŽA, ILIJAŠ, ISTOČNO NOVO SARAJEVO, JABLANICA, KALESIJA, KLJUČ, KONJIC, KOZARSKADUBICA, KREŠEVO, LIVNO, LJUBUŠKI, LOPARE, LUKAVAC, MODRIČA, MOSTAR, NOVI GRAD, NOVI GRAD SARAJEVO, NOVI TRAVNIK, NOVO SARAJEVO, ODŽAK, OLOVO, ORAŠJE, OŠTRALUKA, PETROVO, PRIJEDOR, PRNJAVOR, RIBNIK, ŠAMAC, SANSKI MOST, SREBRENICA, SREBRENİK, STANARI, STARI, GRAD SARAJEVO, STOLAC, TEOČAK, TEŠANJ, TOMISLAVGRAD, TUZLA, VAREŠ, VELIKA KLADUŠA, VIŠEGRAD, VITEZ, VOGOŠĆA, ZENICA, ŽEPČE, ZVORNIK

Preuranjena, zakonom zabranjena kampanja (po političkim subjektima, top 5)

Grafikon 3 – Slučajevi preuranjene kampanje po prekršiocima/političkim subjektima (top 5)

Nastavljajući praksu započetu tokom izbornog ciklusa Lokalnih izbora 2020., Centralna izborna komisija BiH novčano je sankcionisala niz političkih subjekata i/ili kandidata istih za plaćeno oglašavanje na društvenoj mreži Facebook u vremenu prije početka izborne kampanje, uključujući i za slučajeve ove nepravilnosti koje je prijavila Koalicija „Pod lupom“³. Prema informacijama kojima raspolaže Koalicija, CIK BiH je do 5. septembra 2022. izrekla 37.000 KM novčanih sankcija različitim političkim subjektima i/ili njihovim kandidatima/kinjama za ovo kršenje Izbornog zakona BiH, što i nije konačni iznos zbog naknadnih postupaka i onih koji su još u toku.

4.1.2. Ažurnost Centralnog biračkog spiska (CBS)

Registracija birača u BiH je pasivna od 2006. godine, dok za birače koji žele glasati iz ili u inostranstvu još uvijek važi aktivna registracija. Za Opšte izbore 2022. godine u Centralni birački spisak (CBS) upisano je ukupno 3.368.666 birača/ica, zaključno sa 18.08.2022. godine.

³ Više o prijavama nepravilnosti Koalicije „Pod lupom“ u tački 5. ovog Izvještaja

U pogledu ažurnosti centralnog biračkog spiska, bitno je istaći da nisu zabilježene prijave većeg broja umrlih lica na biračkim spiskovima po osnovnim izbornim jedinicama, kao što je to bio slučaj u prethodnim izbornim ciklusima, već je uglavnom riječ o incidentnim slučajevima. Posmatrači Koalicije izvijestili su da Centar za birački spisak u opštini Ključ nije operativan i to tokom cijelog izvještajnog perioda.

Kada je u pitanju glasanje putem pošte, na zadnjim Lokalnim izborima 2020. godine zabilježen je rekordan broj zahtjeva za ovaj vid glasanja (blizu 130.000) ali i rekordan broj (pokušaja) zloupotreba ličnih podataka za ovaj vid glasanja. Jedna od preporuka Koalicije „Pod lupom“ nakon tih izbora bila je da je nužno uvesti dodatne mehanizme osiguranja kojom bi se spriječile zloupotrebe glasanja putem pošte. Za provedbu Opštih izbora 2022., CIK BiH je kroz podzakonske akte i propisala dodatne mehanizme na način da se prijave za glasanje izvan BiH dostavljaju samo elektronski putem portala e-izbori dostupnom na web stranici ili putem faksa. Obzirom da su stavljena ograničenja da jedna prijava za glasanje može ići samo sa jedne adrese e-pošte, da se moraju učitati preslike jednog od važećih bh. dokumenata, da je potreban dokaz o tačnom boravištu u inostranstvu, te da se prijave ne mogu zaprimati putem pošte, značajno je smanjen prostor za zloupotrebe uočene u ranijim izbornim ciklusima. Sužavanje prostora za potencijalne malverzacije je vrlo vjerovatno uticalo i na sam broj prijave za glasanje putem pošte kojih je za ove izbore bilo gotovo duplo manje u odnosu na izbore prije dvije godine (69.966 birača/ica registrovano za glasanje putem pošte).

4.1.3. Trgovina mjestima u biračkim odborima

Još od 2014. godine, Koalicija „Pod lupom“ je upozoravala javnost, izbornu administraciju i donosiocce odluka na tzv. trgovinu mjestima u biračkim odborima između političkih subjekata. Iako je Izborni zakon BiH jasan i propisuje da politički subjekti ovjereni za učešće na izborima mogu imati samo po jednog predstavnika u sastavu jednog biračkog odbora, u praksi to često nije slučaj i na različite načine se ova zakonska odredba pokušava izigrati. U julu 2022. godine, Visoki predstavnik u BiH donio je Odluku o izmjenama i dopunama Izbornog zakona BiH⁴ gdje je, između ostalog, zabranjena zloupotreba zakonskog prava na učešće u radu biračkog odbora fiktivnim predstavljanjem, te je zabranjeno i lažno predstavljanje u ime bilo kojeg političkog subjekta sa ciljem pogodavanja drugom političkom subjektu. Za utvrđena kršenja Zakona u ovom smislu predviđene su i sankcije.

Posmatrači Koalicije su prijavili navode o 55 slučajeva trgovine mjestima u biračkim odborima u 36 različitih opština/gradova⁵. Uvidom u listu ovjerenih političkih subjekata za učešće na predstojećim Opštini izborima, nastavlja se trend širom BiH gdje se određeni broj političkih subjekata prijavljuje i

⁴ Odluka kojom se donosi Zakon o izmjenama i dopunama Izbornog zakona BiH: <https://bit.ly/3UC2lw5>

⁵ BIHAĆ, BOSANSKO GRAHOVO, BRATUNAC, BRČKO DISTRIKT BiH, ČAJNIČE, ČELIĆ DOBOJ, GORNJI VAKUF-USKOPLJE, GRAČANICA, GRADAČAC, HADŽIĆI, ILIDŽA, JABLANICA, KLJUČ, LIVNO, LOPARE, LUKAVAC, MAGLAJ, ORAŠJE, PELAGIĆEVO, PROZOR-RAMA, RIBNIK, RUDO, STANARI, STARI GRAD SARAJEVO, TEOČAK, TEŠANJ, TOMISLAVGRAD, TRAVNIK, VAREŠ, VELIKA KLADUŠA, VITEZ, VUKOSAVLJE, ZAVIDOVIĆI, ZVORNIK, ŽEPČE

ovjerava za učešće na izborima u osnovnim izbornim jedinicama u kojima nemaju nikakvo djelovanje, opštinski odbor, službene prostorije niti se planiraju ozbiljno nadmetati u izbornoj utrci, što može upućivati na zaključak da se to radi sa namjerom da se ostvari trgovina mjestima u biračkim odborima. Obzirom na nove zakonske odredbe koje zabranjuju trgovinu mjestima u biračkim odborima i predviđaju visoke novčane sankcije, kako za pojedinačne prekršioce tako i za političke subjekte, čini se da je određeni broj političkih subjekata odustao direktno od ovih namjera, a što se može zaključiti po tome da u većem broju osnovnih izbornih jedinica politički subjekti nisu dostavili dovoljan broj kandidata/kinja za članove/ice i zamjenike/ice biračkih odbora. S tim u vezi, nažalost, postoje naznake da je trgovina mjestima u biračkim odborima iz oblika stranačke korupcije prešla u još gori oblik, sistemske korupcije. Koaliciji „Pod lupom“ iz više gradova i opština stigle su prijave, kako sa dokazima tako i snažnim indicijama, da pojedine lokalne izborne komisije učestvuju u manipulacijama članstvom u biračkim odborima imenujući stranačke osobe u sastave biračkih odbora kao predstavnike lokalne izborne komisije.

Imajući sve ovo u vidu, već sada se da zaključiti da je nužno odmah nakon izbora pristupiti procesu izmjena zakonskog okvira koji se tiče načina imenovanja i sastava biračkih odbora kako bi se stalo u kraj ovim zloupotrebama.

Koalicija „Pod lupom“ provodi i pilot metodologije monitoringa članstva u biračkim odborima, čiji nalazi i preporuke će biti predstavljeni u posebnom izvještaju nakon izbora.

4.1.4. Nedoželjeni pritisci na birače i kupovina glasova

Iako nezakoniti, pritisci na birače/ice i kupovina glasova na izborima u BiH već su postali uobičajena praksa. Posmatrači Koalicije izvijestili su o 27 takvih slučajeva u 18⁶ opština/gradova. Navedeni slučajevi odnose se na navode o nuđenju novca u zamjenu za glas, pritiske na zaposlene u javnim preduzećima i slično. Glasine o kupovini glasova zabilježene su u više opština/gradova gdje se ti iznosi kreću u rasponu od 50 do 200 KM. Zabrinjavaju napomene dugoročnih posmatrača o tome da su takvi razgovori i dogovori opšteprihvaćeni i da građani/ke ne zaziru od prodaje glasova, kao niti da postoji razumijevanje da su ovakve pojave zapravo krivična djela. Istovremeno, građani/ke koji prijave ove slučajeve, zbog bojazni od odmazde u lokalnim sredinama, odbijaju javno govoriti o ovome ili isto prijavljivati nadležnim organima.

---

⁶ BIHAĆ, BOSANSKA KRUPA, BRČKO DISTRIKT BiH, CENTAR SARAJEVO, DONJI ŽABAR, GRAČANICA, ISTOČNA ILIDŽA, ISTOČNO NOVO SARAJEVO, JABLANICA, MILIĆI, NOVI GRAD, OSMACI, PROZOR-RAMA, SANSKI MOST, STARI GRAD SARAJEVO, ŠEKOVIĆI, TRNOVO (RS), ZAVIDOVIĆI

4.1.5. Zloupotreba javnih resursa i javnih funkcija u svrhe kampanje

Zloupotreba javnih resursa i/ili javnih funkcija u svrhu kampanje odnosi se na zloupotrebe u potrošnji javnog budžetskog novca i drugog javnog novca u vlasništvu građana/ki BiH, te zloupotrebe javnih kompanija i dodijeljenih javnih funkcija od strane političkih subjekata ili pojedinaca koji su kandidati/kinje na izborima. Gotovo uvijek, zloupotrebe javnih resursa dešavaju se od strane onih koji u izbornu utrku za različite nivoe ulaze sa pozicije aktuelne vlasti. Koalicija na ovaj problem upozorava još od Opštih izbora 2014. godine i zagovara za zakonsko tretiranje ove nepravilnosti.

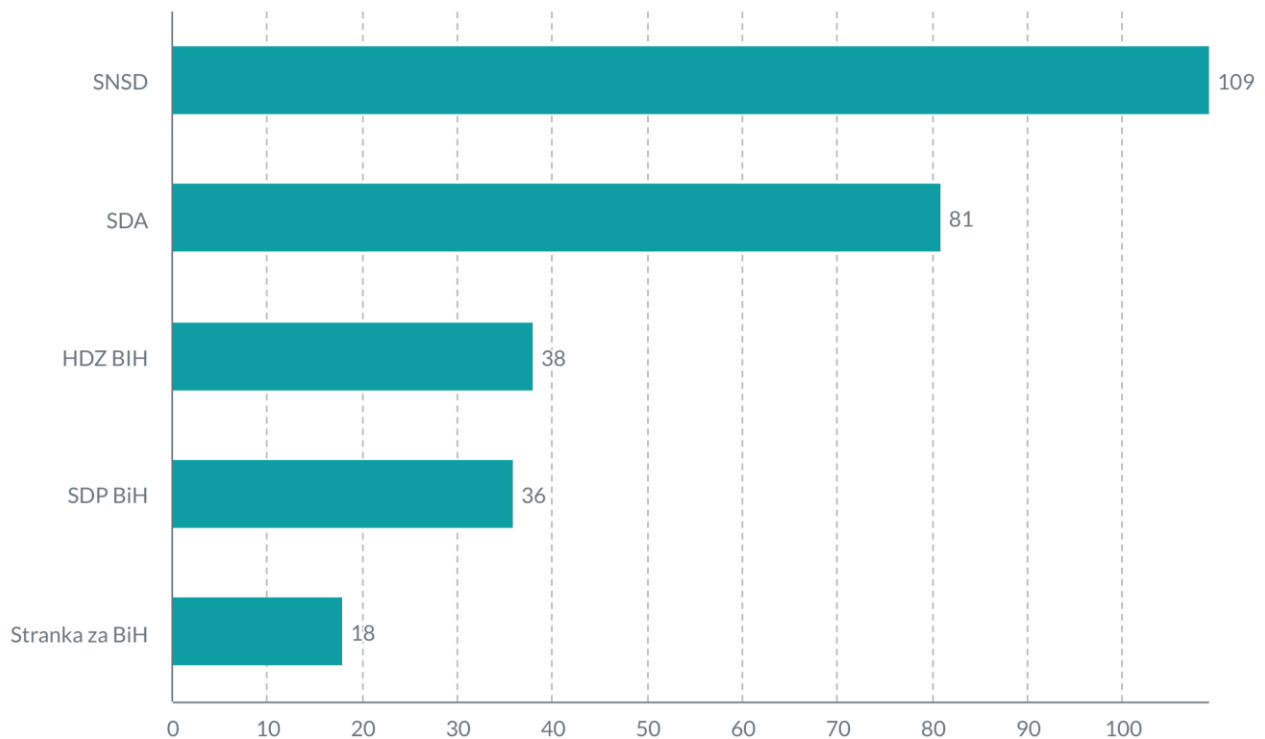
U julu ove godine, Visoki predstavnik za Bosnu i Hercegovinu (OHR) je, koristeći ovlasti koje su mu na raspolaganju, donio Odluku kojom se donosi Zakon o izmjenama i dopunama Izbornog zakona BiH⁷ kojom je u isti uveden pojam „javnih sredstava i resursa“. Izmjenama i dopunama zloupotreba „javnih sredstava i resursa“ podrazumijeva bilo koje nezakonito korištenje sredstava i resursa države BiH, entiteta, kantona, Brčko distrikta BiH i drugih jedinica lokalne uprave i samouprave, kojim kandidati na izborima i izbornim listama, kao javni ili državni dužnosnici, ili neposredno izabrane osobe, raspolažu za potrebe obavljanja službene dužnosti. Tu se ubraja sva pokretna i nepokretna imovina, kao i svi ljudski resursi javnih institucija koji se koriste u okviru radnog vremena. Koalicija je mišljenja da su ove izmjene korak naprijed u borbi protiv ove nepravilnosti, ali da je potrebno ispratiti efekat istih, te eventualno ići u smjeru donošenja još i restriktivnijih odredbi.

Posmatrači Koalicije „Pod lupom“ izvijestili su o 384 slučaja zloupotrebe javnih resursa u 67 opština/gradova. Prijavljeni slučajevi odnose se u najvećem broju na intenziviranje radova na lokalnoj infrastrukturi, te učestale i intenzivirane posjete funkcionera sa viših nivoa vlasti, koji se u pravilu sastaju ili posjećuju one opštine/gradove na čijem su čelu njihove stranačke kolege/ice. Analiza pristiglih prijava pokazuje da se najveći broj slučajeva zloupotrebe javnih resursa odnosi na političke subjekte SNSD (109), SDA (81), HDZ BiH (38), SDP BiH (36) i Stranka za BiH (18).

Za ove izbore zabilježeni su i različiti primjeri uvođenja u prava različitih kategorija i/ili davanja jednokratnih oblika pomoći stanovništvu po različitim osnovama: jednokratne novčane pomoći penzionerima, osobama sa invaliditetom, civilnim žrtvama rata, korisnicima boračke naknade, podjela paketa osnovnih životnih namirnica, pomoći mladima, a sve sa realizacijom isključivo do 2. oktobra, dana izbora. Isti ili slični primjeri zabilježeni su na nivou oba entiteta u BiH.

⁷ Odluka OHR-a: <https://bit.ly/3SmB58N>

Zloupotrebe javnih resursa (po političkim subjektima, top 5)

Grafikon 4 – Slučajevi zloupotrebe javnih resursa po prekršiocima/političkim subjektima (top 5)

Rad državnih službenika i drugih zaposlenika u javnoj upravi ili javnim preduzećima u svrhu kampanje bilo kojeg političkog subjekta može se smatrati zloupotrebom javnih resursa, a posmatrači Koalicije izvjestili su o 99 takvih slučajeva u 40⁸ opština/gradova u BiH.

4.1.6. Ostale nepravilnosti

Kroz ranije pomenute izmjene i dopune Izbornog zakona BiH koje je donio OHR, u zakon je dodan „govor mržnje“ koji se definiše kao svaki oblik javnog izražavanja ili govora koji izaziva ili potiče mržnju, diskriminaciju ili nasilje protiv bilo koje osobe ili grupe osoba, na osnovu rase, boje kože, nacionalnosti, spola ili vjere, etničkog porijekla ili bilo koje druge lične karakteristike ili orijentacije koja podstiče na diskriminaciju, neprijateljstvo i nasilje.

⁸ BIHAĆ, BILEĆA, BRČKO DISTRIKT BiH, BUGOJNO, CAZIN, CENTAR SARAJEVO, ČAJNIČE, DOMALJEVAC – ŠAMAC, DONJI VAKUF, GACKO, GRAČANICA, GRADAČAC, GRADIŠKA, HADŽIĆI, HAN PIJESAK, ISTOČNI STARI GRAD, ISTOČNO NOVO SARAJEVO, JABLANICA KOZARSKA DUBICA, LOPARE, LUKAVAC MILIĆI, MODRIČA, NEVESINJE, NOVI GRAD, NOVO GORAŽDE, OSMACI, PALE (FBIH), PELAGIĆEVO, RUDO, SANSKI MOST, STARI GRAD SARAJEVO, ŠAMAC, ŠEKOVIĆI, TEŠANJ, TRAVNIK, TRNOVO (RS), VITEZ, ZAVIDOVIĆI, ŽEPČE

Neprimjeren govor, sadržaj ili govor koji može podstaći vjersku, nacionalnu ili netrepeljivost po drugom osnovu, najčešće pripadnosti političkoj opciji, zabilježen je u 45 slučajeva u 23⁹ opštine/grada. Većina slučajeva odnosi se upravo na posljednje, izrazito neprimjeren govor ili netrepeljivost po osnovu političke pripadnosti gdje se posebno na društvenim mrežama, putem botova, lažnih profila i slično ulaže mnogo napora u defamaciju kandidata/kinja ili političkih oponenta.

Građani i građanke su u par desetina slučajeva prijavili nepravilnosti koje se uglavnom odnose na navode o kupovini glasova, napadnim djelovanjem stranačkih aktivista/kinja u pokušajima da saznaju za koga će građanin/ka glasati što je protumačeno i shvaćeno kao pritisak na birače, te zloupotrebe podataka sa brojevima telefona od strane političkih stranaka u istu svrhu. Određeni broj prijava odnosi se i na trgovinu mjestima u biračkim odborima, koju su i građani posebno počeli slati nakon objavljivanja da je izrečena sankcija za ovo kršenje Izbornog zakona BiH.

4.2. Rad izborne administracije

4.2.1. Centralna izborna komisija BiH (1)

Centralna izborna komisija BiH (CIK BiH) zadužena je za organizovanje i provođenje svih izbora u BiH. CIK BiH je raspisala izbore u zakonom predviđenom roku, 4. maja 2022. godine, i zakazala izbore za 2. oktobar 2022. godine. Od raspisivanja izbora do objave ovog izvještaja, CIK BiH je održala više od 30 sjednica. Nastavljena je praksa uspostavljena tokom izbornog ciklusa 2020. godine da se sjednice CIK BiH prenose uživo putem zvaničnog kanala komisije na video servisu YouTube, čime javnost ima redovan uvid u aktivnosti i rad komisije. U svom radu, CIK BiH prati utvrđene rokove za organizaciju i provođenje izbornih aktivnosti. Pored toga, u pripremi za održavanje opštih izbora 2022. godine, CIK BiH iskazala je proaktivnost u donošenju akata iz svoje oblasti koje imaju za cilj povećanje transparentnosti rada komisije, kao i zaštite integriteta izbornog procesa. Generalno, komunikacija sa javnošću u pripremi i organizaciji izbora je unaprijeđena u odnosu na ranije izborne cikluse, gdje se vidi da se ulaže napor da se bitne informacije kroz različite kanale, posebno društvene mreže (Instagram i Twitter), dostave do svih zainteresovanih strana.

Od održavanja Lokalnih izbora 2020. godine, u svjetlu priprema održavanje Opštih izbora 2022. CIK BiH je uvela sljedeće nove procedure i/ili prakse: uvedena je online platforma za obuku lokalnih izbornih komisija, kao i drugi alati za unapređenje rada izbornih komisija osnovnih izbornih jedinica (često postavljana pitanja na web-u koja pojašnjavaju dileme i sl.); uvedeni su dodatni mehanizmi osiguranja prijave za glasanje putem pošte kako bi se spriječile eventualne zloupotrebe; javno se objavljuju zaprimljeni prigovori na izborni proces. U okviru napora da se digitalizuju određeni procesi, izrađena je i aplikacija za akreditovanje posmatrača izbornog dana. Međutim, aplikacija nije uspjela odgovoriti

---

⁹ BANJA LUKA, BIHAĆ, BOSANSKO GRAHOVO, DOBOJ ISTOK, GORAŽDE, ILIDŽA, ISTOČNO NOVO SARAJEVO, MODRIČA, MOSTAR, NOVO SARAJEVO, PALE (FBIH), PRIJEDOR, ŠAMAC, SANSKI MOST, STARI GRAD SARAJEVO, TRAVNIK, TRNOVO (FBIH), VITEZ, ZENICA, NOVI GRAD, BRČKO DISTRIKT BIH, SREBRENİK, SREBRENICA

zadatku zbog različitih manjkavosti te je proces akreditovanja ostao kao i u ranijim godinama izazovan i bespotrebno opterećavajući posebno za domaće posmatračke, ali i Sekretarijat CIK BiH. Kada je u pitanju sam izborni dan, CIK BiH je propisala da se osjetljivi birački materijal (glasački listići) mora čuvati na biračkim mjestima u noći prije izbornog dana pod zaštitom policije; ponovno je dodatno precizirana odredba kojom se nalaže da se liste sa članovima biračkog odbora moraju isticati na biračkom mjestu sa naznakom političkog subjekta koji je nominirao svakog od članova; kako bi se spriječile potencijalne zloupotrebe od strane birača tokom samog glasanja propisano je da se glasačke kabine postave na način da su otvori okrenuti prema članovima biračkog odbora i posmatračima. Dalje, kako bi se spriječile različite zloupotrebe prilikom glasanja, CIK BiH je propisala dodatni mehanizam koji bi trebao doprinijeti sprečavanju zloupotrebe pomoći pri glasanju na način da je propisano dostavljanje dokaza o tome da je biraču pomoć potrebna, a izuzetno da birački odbor samostalno ocijeni da je biraču očigledno pomoć i potrebna. Dokaz da se radi o slijepom, nepismenom ili fizički nesposobnom licu je rješenje ili uvjerenje/potvrda nadležne ustanove, instituta ili komisije, dok je nepostojanje potpisa u ličnom dokumentu dokaz da je osoba nepismena. U odnosu na ranije izborne cikluse, novina je i da se prilikom utvrđivanja identiteta birača ime i prezime birača koji se potpisuje u Izvod iz Centralnog biračkog spiska (CBS) ne izgovara naglas. Kako bi se spriječile zloupotrebe glasačkih listića, posebno neiskorištenih nakon zatvaranja biračkih mjesta, CIK BiH je propisala da se prilikom izdavanja glasačkih listića na iste stavlja otisak štembilja i potpis člana biračkog odbora koji je zadužen za izdavanje glasačkih listića. Kao dodatni sigurnosni element, glasački listići imaju i vodeni žig.

Koalicija „Pod lupom“ pozdravlja sva ova unapređenja posebno jer su gotovo sve novine bile predmetom preporuka Koalicije za unapređenje izbornog procesa, uz napomenu da pojedina rješenja Koalicija nije ponudila kao takva, ali su usvojena rješenja jednako odgovorila na ukazani problem, nepravilnost i/ili zloupotrebu izbornog procesa.

4.2.2. Lokalne izborne komisije (143)

Izborne komisije na lokalnom nivou (opštinske, gradske i izborna komisija Brčko distrikta BiH) nadležne su, između ostalog, za određivanje biračkih mjesta, formiranje i obuku biračkih odbora, organizovanje izbornog dana i objedinjavanje izbornih rezultata sa biračkih mjesta na svojoj teritoriji. Sastav lokalne izborne komisije, uvažavajući odredbe Izbornog zakona BiH i Zakona o ravnopravnosti spolova treba odražavati spolnu zastupljenost od najmanje 40% pripadnika/ca manje zastupljenog spola. Ovako definisana spolna zastupljenost u sastavu nije ispoštovana u 8 izbornih komisija na lokalnom nivou¹⁰. Takođe, u momentu objave ovog izvještaja samo lokalna izborna komisija u opštini Centar Sarajevo ne

¹⁰ BANJA LUKA, BROD, DERVENTA, DONJI ŽABAR, GLAMOČ, KLJUČ, KRUPA NA UNI, ZVORNİK

djeluje u punom sastavu. Treba istaći da ja u periodu od 9 sedmica dugoročnog posmatranja 12 različitih lokalnih izbornih komisija¹¹ djelovalo privremeno u nepotpunom sastavu.

Većina lokalnih izbornih komisija provodi adekvatne pripreme za održavanje izbora. Uputstvo o načinu rada i izvještavanju izborne komisije osnovne izborne jedinice u BiH bliže propisuje funkcionisanje lokalnih izbornih komisija. Između ostalog, uputstvom je propisano donošenje Poslovnika o radu lokalne izborne komisije, što je ispoštovano od strane svih lokalnih izbornih komisija u BiH. Uputstvom je, takođe, predviđena mogućnost da lokalne izborne komisije imenuju sekretara i/ili tehničkog sekretara na što se odlučilo 95 izbornih komisija ili 66,43% od ukupnog broja lokalnih izbornih komisija, što je povećanje u odnosu na Lokalne izbore 2020. godine.

Velika većina izbornih komisija redovno održava sedmične sastanke. Sa poteškoćama u radu u smislu neadekvatnih uslova za rad suočavaju se 3¹² lokalne izborne komisije.

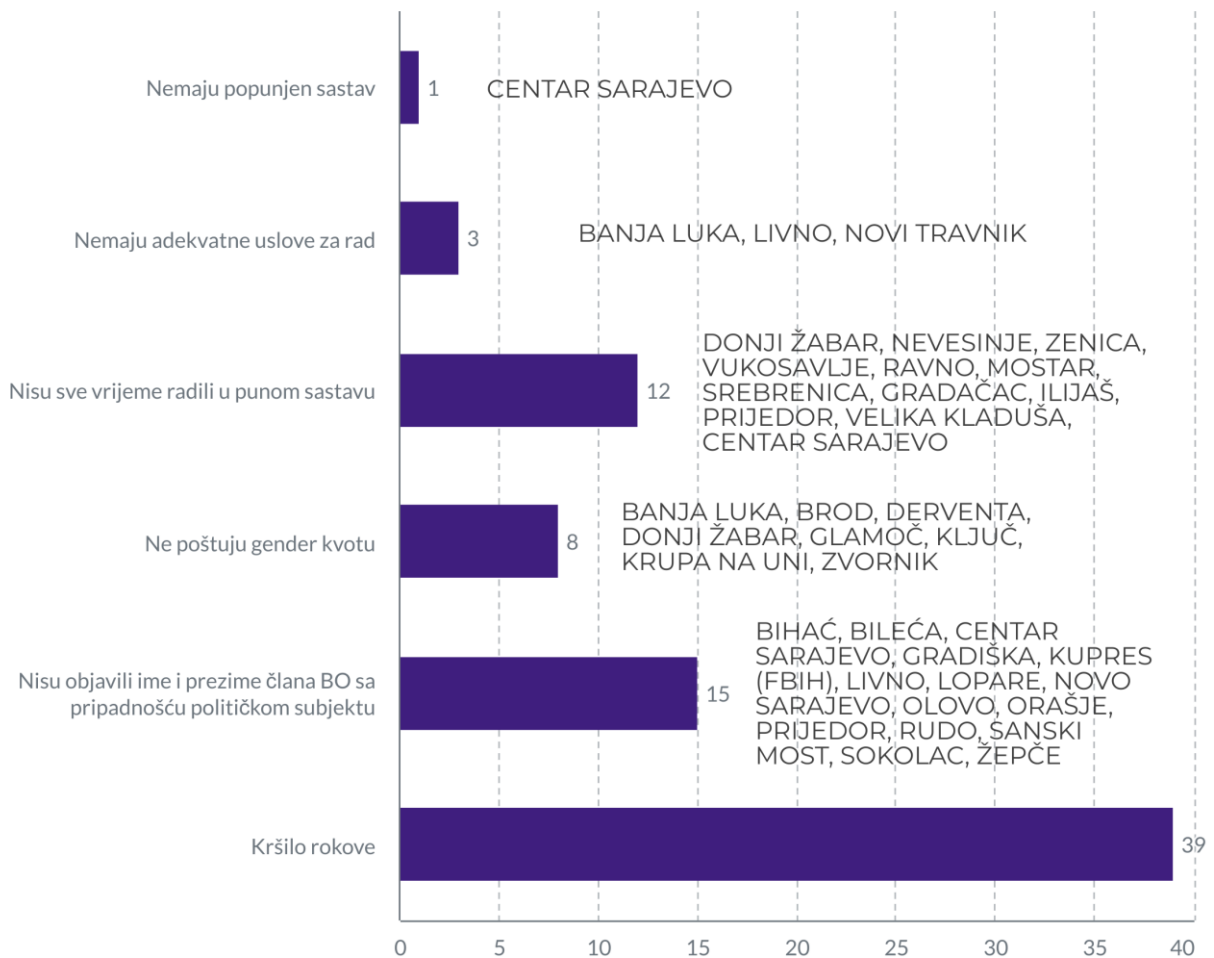
Posmatrači/ice Koalicije „Pod lupom“ su zabilježili da je lokalnim izbornim komisijama uloženo 21 prigovor na izborni proces u 9 opština i gradova¹³. Uloženi prigovori uglavnom se odnose na žrijebanje za dodjelu pozicija političkim subjektima u biračkim odborima, te na rješenja o imenovanju članova biračkih odbora. Centar za birački spisak nije dostupan samo u opštini Ključ.

---

¹¹ DONJI ŽABAR, NEVESINJE, ZENICA, VUKOSAVLJE, RAVNO, MOSTAR, SREBRENICA, GRADAČAC, ILIJAŠ, PRIJEDOR, VELIKA KLADUŠA, CENTAR SARAJEVO

¹² BANJA LUKA, LIVNO, NOVI TRAVNIK

¹³ BIHAĆ, BRATUNAC, DRVAR, ILIJAŠ, LIVNO, LIVNO, ORAŠJE, TEŠANJ, ZENICA

Grafikon 5 – Informacije o radu lokalnih izbornih komisija

Kada je u pitanju poštivanje rokova zadatih izbornim kalendarom, šest lokalnih izbornih komisija¹⁴ nisu u zakonskom roku (do 17.9.2022.) izvršile određivanje lokacija biračkih mjesta i dostavile ista rješenja CIK BiH.

Takođe prema nalazima sa terena ustanovljeno je da u 34 opštine/grada¹⁵ lokalne izborne komisije nisu završile obuke za članove biračkih odbora u zakonom predviđenom roku do 25.09.2022. Posmatrači koji su prisustvovali obukama su iste ocijenili uglavnom sa ocjenom „vrlo dobro“. Nažalost, pojedine lokalne izborne komisije ne shvataju ozbiljno ovaj segment izbornog procesa obzirom da Koalicija ima saznanja da su se na obukama prilikom testiranja kandidatima za članove biračkih odbora čitali tačni odgovori kako bi svi položili predviđeni test.

¹⁴ CAZIN, KUPRES (FBIH), PALE (RS), ŠANSKI MOST, SAPNA, SOKOLAC.

¹⁵ BANJA LUKA, BIHAĆ, BOSANSKO GRAHOVO, BRATUNAC, BRČKO DISTRIKT BiH, BUGOJNO, ČAJNIČE, CENTAR SARAJEVO, DOBOJ JUG, ILIDŽA, ILIJAŠ, ISTOČNO NOVO SARAJEVO, JABLANICA, KREŠEVO, LAKTAŠI, MOSTAR, MRKONJIĆ GRAD, ODŽAK, ORAŠJE, OSMACI, PALE (FBIH), RIBNIK, RUDO, SAPNA, ŠIPOVO, SRBAC, STANARI, TEOČAK, TEŠANJ, TRAVNIK, TRNOVO (RS), VITEZ, ZAVIDOVIĆI, ZENICA

Budući da lokalne izborne komisije imaju zakonsku obavezu da objave imena i prezimena imenovanih članova svih biračkih odbora sa pripadnošću političkom subjektu, utvrđeno je da 15 lokalnih izbornih komisija¹⁶ nije ispunilo ovu obavezu.

4.3. Mediji, civilno društvo i građani

4.3.1. Izvještavanje medija

Dugoročni posmatrači/ce Koalicije „Pod lupom“ pratili su i izvještavanje lokalnih i regionalnih medija. Posmatranjem medijskog izvještavanja posmatrači/ce su zabilježili slučajeve pristrasnog izvještavanja medija koji u svojim sadržajima uglavnom pozitivno ili uglavnom negativno izvještavaju o određenim političkim subjektima te prenošenje neprimjerenog govora funkcionera ili kandidata na izborima. Zabilježeno je 58 takvih slučajeva u 29¹⁷ opština/gradova. Nisu zabilježeni slučajevi direktnog pritiska na medije.

Koalicija „Pod lupom“ provodi i pilot projekat monitoringa medija, čiji nalazi i preporuke će biti predstavljeni u posebnom izvještaju nakon izbora.

4.3.2. Civilno društvo i građani

Indirektni pritisci na organizacije civilnog društva prijavljeni su u jednoj¹⁸ opštini/gradu. Koalicija „Pod lupom“ u proteklom periodu nije zabilježila ni jedan slučaj pritiska na naše dugoročne posmatrače.

---

¹⁶ BIHAĆ, BILEĆA, CENTAR SARAJEVO, GRADIŠKA, KUPRES (FBIH), LIVNO, LOPARE, NOVO SARAJEVO, OLOVO, ORAŠJE, PRIJEDOR, RUDO, SANSKI MOST, SOKOLAC, ŽEPČE

¹⁷ BIHAĆ, BIJELJINA, DOBOJ, GRADAČAC, KLJUČ, MOSTAR, NEVESINJE, NOVI TRAVNIK, STARI GRAD SARAJEVO, ZVORNIK, CAZIN, CENTAR SARAJEVO, TEŠANJ, TRNOVO (RS), GRADIŠKA, NOVI GRAD SARAJEVO, SANSKI MOST, ZENICA, BRATUNAC, GLAMOČ, NOVO SARAJEVO, TOMISLAV GRAD, ISTOČNO NOVO SARAJEVO, DOMALJEVAC – ŠAMAC, LUKAVAC, PROZORAMA, SREBRENİK, TRNOVO, (FBIH), VITEZ

¹⁸ TRAVNIK

5. PRIJAVE IZBORNIH NEPRAVILNOSTI NADLEŽNIM ORGANIMA

Zabilježeni slučajevi plaćenog oglašavanja na društvenoj mreži Facebook u vrijeme kada je to Izbornim zakonom BiH zabranjeno, prijavljeni su CIK BiH. Podnesene su prijave, odnosno inicijative za pokretanje postupka protiv 33 različita politička subjekta i/ili kandidata političkih subjekata sa 157 pojedinačnih slučajeva nezakonitog plaćenog oglašavanja. CIK BiH je provela ili provodi postupke po svakoj od prijava, a za one za koje utvrdi da je plaćeno oglašavanje bilo u svrhu kampanje, izriče novčane sankcije.

Koalicija „Pod lupom“ je podnijela i inicijativu za pokretanje postupka za kršenje Izbornog zakona BiH u smislu vođenja kampanje u periodu kada to nije dozvoljeno za dva kandidata za člana Predsjedništva BiH. Iako vođenje kampanje od strane ovih kandidata ne spada nužno u zabranjeno plaćeno oglašavanje, nego *de facto* sve druge aktivnosti koje jesu aktivnosti kampanje (posjete gradovima, razgovori sa biračima, iznošenje programa, planova i slično), smatramo da treba uslijediti određena reakcija nadležnog organa jer se ovakvim ponašanjima i aktivnostima obesmišljava samo postojanje perioda izborne kampanje, koji je Izbornim zakonom BiH propisan na 30 dana prije izbornog dana.

Iako je i u ranijim izbornim ciklusima Koalicija „Pod lupom“ redovno prijavljivala zabilježene slučajeve trgovine mjestima u biračkim odborima, ohrabreni izmjenama Izbornog zakona BiH kojim se ista izričito zabranjuje, do objave ovog Izvještaja Koalicije je CIK BiH podnijela inicijative za pokretanje postupka za ova kršenja Zakona u 6 različitih osnovnih izbornih jedinica (Vitez, Jablanica, Tešanj, Ilidža, Maglaj i Čajniče). Do objave ovog izvještaja, izrečene su prve sankcije za ovo kršenje Zakona i to po prijavi za trgovinu mjestima u biračkim odborima u Jablanici. U oba slučaja izrečene su novčane sankcije za političke subjekte koji su učestvovali u zloupotrebi prava na učešće u radu biračkog odbora (od 4.000 KM), te sankcije za lica koja su imenovana u biračke odbore (1.000 KM novčana sankcija i zabrana rada u organima za provođenje izbora u periodu od 4 godine). Za prijavljene slučajeve trgovine mjestima koji se odnose na osnovne izborne jedinice Vitez i Čajniče CIK BiH je donijela zaključke o obustavljanju postupka. Odluke nisu pravosnažne obzirom da se mogu izjaviti žalbe Sudu BiH.

Sve zabilježene ili Koaliciji prijavljene nepravilnosti će, kao i u ranijim izbornim ciklusima, biti dostavljene nadležnim organima na postupanje i/ili kao informaciju. Takođe, radi informisanja javnosti o istima, Koalicija „Pod lupom“ je pripremila online alat – Mapu izbornih nepravilnosti – koja će javnosti i zainteresovanim stranama dati uvid u tok izbornog procesa u BiH kroz same prijavljene/zabilježene nepravilnosti. Mapa nepravilnosti može se pogledati na sljedećem linku:

<https://mapaizbornihnepravilnosti.podlupom.org/>

6. O PROJEKTU „STEP“ I KOALICIJI „POD LUPOM“

Centri civilnih Inicijativa (CCI), kao koordinator projekta, zajedno sa Centrom za građansku suradnju (CGS) Livno, Forumom građana Tuzle (FGT), Udruženjem građana “Demokratija-Organizovanje-Napredak” – DON Prijedor i „Perpetuum mobile - Institutom za razvoj mladih i zajednice“ iz Banja Luke, kao partnerima na projektu, a u okviru Koalicije za slobodne i poštene izbore „Pod lupom“, implementiraju projekat „Sistemska transparentnost u izbornom procesu“ (STEP) kojeg finansira Evropska unija (EU), a sufinansira Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID) i Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE) - Misija u Bosni i Hercegovini (BiH). Projektom STEP će se direktno povećati snaga i vidljivost organizacija civilnog društva (OCD) u građanskom posmatranju izbora i podržati razvoj civilnog društva u procesu demokratizacije u zemlji, obuhvatajući dva izborna ciklusa u BiH: Lokalni izbori 2020. i Opšti izbori 2022.

Projektom STEP nastoji se ojačati građansko učešće i osnažiti pokret OCD-a širom zemlje za podršku slobodnim i poštenim izborima u BiH, pri tom smanjujući rizik od izbornih prevara i manipulacija. U sklopu projekta osmišljen je niz aktivnosti podijeljenih u pet komponenti, slijedeći imperativ izgradnje kapaciteta OCD-a u cilju jačanja građanskog sektora da se osposobi za dalje, jače, vidljive i održive aktivnosti posmatranja izbora u budućnosti. Projektne komponente obuhvataju izgradnju kapaciteta i razvoj mreže, posmatranje izbora, razvoj javnih politika i zagovaranje, komunikaciju s javnostima i edukaciju birača, kao i monitoring medija. Posljednje tri godine intenzivno su posvećene jačanju uloga i kapaciteta civilnog društva i građana BiH da efikasno podrže procese demokratizacije doprinoseći slobodnim i poštenim izborima u BiH. Na taj način je, kao i za Lokalne izbore 2020. godine u misiju građanskog, nestranačkog posmatranja uključeno više od 85 organizacija civilnog društva, neformalnih grupa i pojedinaca iz cijele BiH.

Koalicija za slobodne i poštene izbore „Pod lupom“, kao neformalna koalicija organizacija civilnog društva postoji od 2014. godine. Do sada je Koalicija posmatrala Opće izbore 2014. i 2018., te Lokalne izbore 2016. i 2020. godine, te još 17 drugih izbora (prvih, prijevremenih, ponovljenih i opoziva za načelnika). Na svim navedenim izborima je bilo angažovano više od 13.000 građanskih, nestranačkih posmatrača/ica. Koalicija „Pod lupom“ do sada je direktno radila sa više od 60.000 građana/ki, od čega 35.000 mladih. Dvadesetšest preporuka Koalicije Pod lupom do sada je djelimično ili u potpunosti implementirano u izborna pravila, što je rezultiralo poboljšanjem izbornog procesa. Prema istraživanju IPSOS-a iz avgusta 2018. godine, Koalicija „Pod lupom“ je akter izbornog procesa kojem građani najviše vjeruju (više nego izornoj administraciji, političkim strankama, kandidatima/kinjama na listama ili medijima).

Osim toga Koalicija se bavi istraživanjima i izradom međunarodnih komparativnih analiza, praćenjem sjednica Centralne izborne komisije BiH (CIK BiH), organizovanjem okruglih stolova i konferencija okupljajući predstavnike/ce zakonodavnih institucija vlasti, izborne administracije, međunarodne i akademske zajednice, te medija i civilnog društva. Koalicija zagovara unapređenje izbornog procesa u

svim njegovim segmentima. Pored navedenih aktivnosti, Koalicija u izornoj godini vrši i edukaciju mladih birača/ica koji prvi put izlaze na izbore, a u cilju motivacije i ohrabivanja da aktivno učestvuju u izbornom procesu.

**Finansira
Evropska unija**

Ova publikacija izrađena je uz finansijsku podršku Evropske unije.

Sadržaj publikacije je isključiva odgovornost Koalicije „Pod lupom“ i ne odražava nužno stajališta Evropske unije.

Izrada ovog priručnika omogućena je uz finansijsku podršku Američke agencija za međunarodni razvoj (USAID).

Sadržaj priručnika isključiva je odgovornost Koalicije „Pod lupom“ i ne mora nužno odražavati stavove USAID-a ili Vlade Sjedinjenih Američkih Država.

Misija OSCE-a u BiH je podržala štampanje ovog materijala.

Svako gledište, izjava ili mišljenje izraženo u ovoj publikaciji, a za koje nije izričito naznačeno da potiče iz Misije OSCE-a u BiH, ne odražava nužno zvaničnu politiku Misije OSCE-a u BiH.